

Γ. Α. Τ.

ΠΗΓΕΣ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΚΑΙ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΠΡΩΤΟΓΟΝΟΥΣ ΛΑΟΥΣ

Παρξενεύεται κανείς, όταν τό πρωτοακούση και' ώς τόσο είνε φυσικό: Για τή λύση του προβλήματος, που άφορᾷ τίς άρχές τής μουσικής, τίς πηγές τής, τά αίτια —συνειδητά ή άσυνειδητά— που τήν έγέννησαν, τήν εξέλιξή τής σε κατ' έξοχήν μέσον Έκφρασις συναισθημάτων, ψυχικών καταστάσεων και Ιδεών, τήν ανάπτυξή τής έπειτα σε τέχνη, οι πρώτοι που άσχολήθηκαν δέν ήσαν οι μουσικοί, οι αισθητικοί, οι κριτικοί, οι έρευνητές γενικώς των ανθρώπινων πνευματικών έκδηλώσεων, παρά οι φυσικοί· όχι δηλαδή οι μουσικολόγοι και οι μουσικοϊστορικοί, παρά οι ανθρωπολόγοι. Πρώτος λοιπόν, που Έβρεσε τό έρώτημα πώς και από που έπήγασε ή τέχνη των ήχων, ποιά ήταν ή άφετηρία τής, πώς από σταθμό σε σταθμό έφθασε στη σημερινή τής μορφή, είνε ο Κάρολος Δαρβίνος και πάλι αυτός πρώτος άπάντησε, έχοντας ύπ' όψη τή «μουσική» των ζώων και ιδιαίτερα των πουλιών και σχετίζοντας τήν με τήν έποχή του έτους που κάνουν χρήση τής, πώς πιστεύει, ότι κάθε μουσική άρχικά ύπήρξε μέσο που υποβόηθησε τήν έρωτική συνεννόηση ανάμεσα στα δυο φύλα. Ήταν δηλαδή—κατά τόν Δαρβίνον πάντοτε—πρόκληση του άρσενικού προς τό θηλυκό και σιγά-σιγά, όταν τό άρσενικό διαπίστωσε πώς τό θηλυκό έδινε τήν προτιμηση του και προθυμοποιόταν να Ικανοποιήση τόν πόθο του έτεροφύλου εκείνου που θά πετύχαινε περισσότερο να τό εύχαριστήση με τήν φωνή του, άγωνιζόταν να κάνη τήν πρόκλησή του αυτή έκουστικότερη να τήν εύπρεπίξη να τήν ποικίλλη να τήν έλωραίξη. Έτσι ή φωνή του πρωτόγονου, του φυσικού έρωτικού πόθου εξέλι-

χθηκε, στα πουλιά π.χ. σε τεχνικό κελάδημα και συνεπώς ο έραστής μορφώθηκε σε τραγουδιστή, που με τήν τελειοποίηση από γενιά σε γενιά, που πήγαινε κατ' εὐθείαν αναλογίαν με τήν έκλεκτικότητα του θηλυτικού, ολοένα ψηλότερα, έφθασε στο σημερινό άληθινά καταπληκτικό ύψος. Σ' αυτή τή θεωρία του βασίστηκε ο Δαρβίνος για να έξηγήση περίπου με τόν ίδιο τρόπο και τή γέννηση τής ανθρώπινης μουσικής και τή χρησιμοποίησή τής από τους πρωτογόνους λαούς. Παραβέχτηκε δηλαδή, ότι όπως στα ζώα—και προπάντων στα πουλιά και σε μερικά έντομα και ο πρωτόγονος άνθρωπος για να έκφράση τους πόθους του, κάποιες συγκινήσεις του και πρώτα πρώτα τίς έρωτικές, που συνδυάζονται με όρμές άχαλινώτες—λίγο-λίγο ύστερα και τίς άλλες—κατέφυγε στον τόνο. Και στήριξε τήν πεποίθησή του αυτή στο γεγονός, ότι και σήμερα άκόμη οι μαυροί, όταν συγκινηθούν, κατά ένα ολονδήποτε τρόπο και από μία ολονδήποτε αίτία, αυτόματα μεταπηδούν από τό λόγο στο τραγούδι. Άκόμα—Ισχυρίζεται πώς τό ίδιο, ή περίπου τό ίδιο συμβαίνει και με τους πολιτισμένους λαούς. Όταν π.χ. παρακολουθήσαμε ένα ρήτορα θά δούμε, πώς τή στιγμή που ο ένθουσιασμός του φθάνη σ' ένα σημείο που να τόν συνεπαίρνη, που να μη τόν αφήνη πιά να έξουσιάζη τόν έαυτό του και παραδίνεται έρμαιο στην συγκίνηση, που τόν κατέχει—εύχάριστη ή δυσάρεστη διάάφορο—χρησιμοποιεί πιά στην άγρευση του ένα είδος κανέντνας, που θά μπορούσε ν' άποδοθῆ άπολύτως πιστά με φθογγόσημα, και τήν ύποτάσσει στο ρυθμό. Όλα λοιπόν αυτά, που γίνονται

άσυναίσθητα και φυσικά χωρίς να εξαρτώνται από τη θέλησή του ή να απαγορεύονται από τη λογική, δεν είναι δυνατόν—κατά τόν Δαρβίνου πάντοτε—παρά να θεωρηθούν υπολείματα του ενστικτού, του αυθόρμητου τρόπου, που ο άνθρωπος, στην πρωτόγονη κατάστασή του μεταχειριζόταν χωρίς τη μεσολάβηση καμιάς σκέψης, κανενός υπολογισμού και που εξέδηλωναν άκουσώς του τη συγκίνησή του, όταν τόχαινε να βρεθθί σε μία κατάσταση σπάνια, άσυνήθιστη, αφανίδα, ή τέλος πάντων άνώμαλη. Άλλως τε τι είναι παρά μία χαμηλή βαθμίδα μουσικής τού τραναχτό γέλιου, ή ολιωγή ή από ένα νόνο, ο άναστεναγμός, τού τρέμολου τής φωνής μας ή η άναρθρη κραυγή τής όργης ή ακόμη ή ύψωση τού τόνου στην κάπως πιο ταργαμένη όμιλία μας;

Όπως ήταν φυσικό όλοι συμφώνησαν άπόλυτα και άνεπιφύλακτα με τις γνώμες αυτές τού Δαρβίνου, έλλοι βασικά τις παραδέχτηκαν άλλά διατύπωσαν άντιρρήσεις σε διάφορα λεπτομερικά σημεία τους και όλοι έθβασαν και μέχρι ζωνρών διαμαρτυριών, που άξιζει βέβαια να εξετασθούν και αυτές με προσοχή άφο τις εξέφρασαν σοφοί, ίσοι με τόν Δαρβίνου κύρους. Άλλά τού γεγονότος πώς σιγά-σιγά, όσο προχωρούσε ή συζήτηση μετατοπιζόταν άπό τού άρχικό έρώτημα « ποίος είναι ο πηγής τής μουσικής » στό ζήτημα κυρίως « που πρέπει να άποδοθί τού κελάδημα τών πουλιών » εινε μία άπόδειξη πώς ή γνώμη τού Δαρβίνου ότι αυτό και εκείνη ξεκίνησαν άπό τού ίδιο ή περίπου άπό τού ίδιο σημείο εινε σχεδόν γενική. Άλλως τε ή γνώμη αυτή δικαιολογείται άπό ένα πλήθος κοινών και στα δύο στιγμών και όμοιων μεταξύ τους στοιχείων, πρό πάντων όταν ληφθί ότι δση για τήν παραβολή και τή σύγκριση ή μουσική τών πρωτόγονών και τών άνατολικών λαών.

Άπό τις άλλες γνώμες ή περισσότερο όπολογισμική ειναι εκείνη που παραδέχεται πώς ή μουσική γεννήθηκε άπό τού ρυθμό ώρισμένων έργασιών γι' αυτό και τού τραγοδι, που συνοδεύει τις άρχαιότερες έργασίες, τις πρώτες άσχολίες τού ανθρώπου, εινε άπό τού παλαιότερα και προηγείται και άπό τόν ύμνο προς τού Θεού και άπό τού καθαυτό έρωτικό τραγοδι. Τή γνώμη αυτή όποστήριξε κυρίως ο Karl Bücher που παραδέχεται, ότι μουσική και ρυθμός έγεννήθηκε άπό ώρισμένες κανονικές κινήσεις, που άπατούν ό περισσότερο άπό τις πρώτες άσχολίες τού ανθρώπου ».

Άς δοθιμ τώρα και τις σημαντικότερες άντιρρήσεις που περιτρέφονται γύρω άπό τήν αίτια τού κελάδηματος τών πουλιών.

Ο Herbert Spencer τού άποδίδει σε πληρομνη ένεργητικότητα, που εινε δυνατό να εκδηλώνεται τόσο με τού κάπως γοργότερο άπό τού συνειθισμένο κοούνημα τής όύρας όσο και με τή ύσπαση τών φωνητικών μώνων, που άποτέλεσμα τους ειναι τού κελάδημα. Η έξήγηση που δίνει ο Wallas κυμαίνεται άνάμεσα στη Δαρβίνεια θεωρία και στις άπόψεις τού Spencer. Συμπεραίνει δη-

λαδή ύστερα άπό μία ένδιαφέρουσα σειρά διαδοχικών συλλογισμών, που έκθεσι τους θα έπαιρνε πολόν χώρο, πώς τού κελάδημα μπορεί να μην είναι μία ενστικτή έκφραση, άλλά μία συνειδητή έκδήλωση, κάτι σαν μία πρόσκληση π.χ. που άποσκοπει να έπισπεύει τή συνάντηση πρώτα και έπειτα τήν ένωση τών δυο έτερογενών μελών τού έρωτικού ζεύγους. Η και νάνε ακόμη ένας συνδυασμός ταυτόχρονο, άπό τή μία μεριά ένδειξη ύπερνεργητικότητας και άπό τήν άλλη προσπάθειας μετοχρησεύσις της στό έτερόφυλο, έτσι που να τή δεχθούμε σαν ένα κράμα ένσυνειδητου και ενστικτου φαινόμενου, άπαράλλατα όπως συμβαίνει στούς ανθρώπους όχι πιά μόνο σε μία παράοιαι περίπτωση τούς άλλά και σε περίπτωση όμαδικής διασκέδασής τους στό ύπαιθρο πρό πάντων, ο' αυτό που κοινώς όνομάζουμε ξεφάντασμα. Κι' αυτό, πρωταρχική τού πηγής έχει χωρίς άλλο τήν περιόσια νευρικής ένεργητικότητας, νευρικής ύπερτίεσης, που αίσθανώατες, πρό πάντων, όταν τελειώσουμε μία—πνευματική ή σωματική—έργασία ή όποια άπτήρησε κάποιο μεγαλύτερο τένομα τών νεύρων μας. Γι' αυτό και ή έντίεγερση αυτή που εκδηλώνεται στις άρχές της με μία κάπως περισσότερη άπό τή συνειθισμένη ζορηότητα, πέφτει σιγά-σιγά έτσι, που τού τέλος μάς τέτοια συνκέντρωση σιγά-σιγά οδηγεί σε μία ήρεμη έκδήλωση, ή όποια ούσιαστικά μάς δίνει τήν ξεκούρηση που επιδιώξαμε στην άρχή της. Τήν πραγματική άναφυχή, τήν άληθινή άνάπαυση τή φέρνει στο τέλος, όχι ή άρχή τού ξεφαντώματος, ή στιγμής δηλαδή που άκολουθούν άφου κατά τήν κοινή έκφραση «πέση τά κέφι» άδιάφορο άν έχουμε τήν άντίθετη έντύπωση.

Πολλές ακόμη γνώμες και πολλές θεωρίες διατυπώθηκαν έπάνω στό ίδιο θέμα, όχι καθαυτό συγκρουόμενες με όρκετες όμως διαφορές μεταξύ τους. Έτσι π.χ. ένω ο Φρίτς Μπράουν χαρακτήριζε τού κελάδημα ζέσπασμα όργασμου άλλά και πρόσκληση και πρόσκληση εις άγώνα, ο Karl Groos τροποποίη κάπως τή σχετική Δαρβίνεια θεωρία και πιστεύει πώς τού κελάδημα εινε πρόσκλησις έρωτική τού άρσενικού προς τού θηλυκόν άλλά πώς τού τελευταίο αυτό, που βρίσκεται και τού ίδιο σε στιγμή όργασμού, δέν δίνει τήν πρότίμησή του ο' έκείνο που τραγοδει τεχνικότερα άλλά ο' έκείνο που ό λαρυγγισμοί του κατορθώνουν να τού ξερεθίσουν. Έτσι ο Groos άρνείται να δεχθί τήν έκλεκτικότητα τού θήλεως και τήν ένεργητική τής έπίδραση για τήν εξέλιξη επί τού τεχνικότερο τής φωνής τού άρσενος. Πιστεύει μάλιστα ότι τού τελευταίο αυτό νικά τήν αντίσταση τής έκλεκτικής του μάλλον με τήν έπίδειξη άντεοχής εις τόν άγώνα και μόνο μ' αυτήν σωρώνει και τήν τελευταία της έπιφύλαξη. Έπομένως ή συμβολή τού θήλεως στη διάκπαση τής φωνής τού φίλου του εινε μονά έμμεση, γιατί με τήν άρνησή του—ας τού πούμε έτσι—τόν άναγκάζει να έμμένει, να έπιμένει, να έρασκείται. πράγμα που αυτόματα οδηγεί στην τελειοποίησή.